

Grundloven og menneskerettigheder

D. 5. juni 1953 fik Danmark en ny Grundlov. Heri blev Landstinget afskaffet, og den nye Grundlov stadfæstede den parlamentarisme, der – til dels – havde været anvendt siden systemskiftet i 1901. Udover stadfæstelsen af det repræsentative demokrati der praktiseres i dagens Danmark, blev de basale borgerlige og politiske rettigheder desuden suppleret med en ny § 71, som beskytter individets personlige frihed. Tre år forinden havde Europarådet vedtaget '*Konvention til beskyttelse af Menneskerettigheder og grundlæggende Frihedsrettigheder*', bedre kendt som Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Den trådte dog først i kraft tre måneder efter den nye Grundlov blev vedtaget, og der gik endnu 39 år, før Den Europæiske Menneskerettighedskonvention blev vedtaget som dansk lov – det til trods for at Danmark havde været stiftende medlem, da Europarådet blev oprettet i 1949, og dermed var med til at udforme konventionen i 1950.

Selvom FN's umiddelbare rolle, ved deres oprettelse i 1945, var at sikre verdensfred, og at forhindre endnu en verdenskrig, blev det ikke ved det: allerede tre år efter deres oprettelse, d. 10. december 1948, vedtog og offentliggjorde FN deres erklæring – *FN's Verdenserklæring om Menneskerettighederne*. Disse rettigheder er i dokumentets ånd umistelige, og i princippet tilkommer de ethvert menneske, med udgangspunkt i det retslige synspunkt *naturret*, men de 30 artikler der udgør denne erklæring, har aldrig været juridisk bindende. Op gennem tiden har disse fundamentale rettigheder dog fungeret som en moralsk retningslinje.

Som en konsekvens af den voksende accept af disse 'universelle rettigheder', har flere lande integreret dem i deres respektive forfatninger. Fx vedtog Sydafrika i 1996, efter bekæmpelsen af apartheidstyret, en forfatning der sikrede racelighed samt en række andre civile rettigheder. Sydafrika har dermed, selv den dag i dag, verdens mest moderne, og mest omfattende forfatning. Men siden juni 1953 er Danmarks Grundlov ikke blevet ændret det mindste. Det er det danske og internationale samfund derimod. Vi lever i dag i en verden, hvor de politiske forhold har ændret sig umådeligt siden 1953, både lokalt, nationalt og globalt – især globalt. Og det nødvendiggør selvfølgelig en ny Grundlov, da denne forfatning udgør hele grundlaget for vores demokratiske samfund. En Grundlov formuleret i 1953, er ikke tilstrækkelig tidssvarende, til at repræsentere et samfund der, både i sig selv, og i dets forhold til omverdenen, har ændret sig så markant siden den blev skrevet. En af de største kulturelle og retslige forskelle på det

nuværende samfund, og det vi levede i, i 1953, er indførelsen af flere civile menneskerettigheder, der sikrer den enkeltes universelle rettigheder, og beskytter individet mod forbryderiske politikere og undergravning af demokratiet. En indlemning af de menneskerettigheder, der er fremført i enten FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder, eller Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, ville dermed være en oplagt måde, at gøre Grundloven mere tidssvarende på. Jeg vil tage udgangspunkt i brugen af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, som fremtidig del af Grundloven, eftersom den allerede er vedtaget som dansk lov, men Verdenserklæringen er på mange måder Menneskerettighedskonventionen overlegen.

Men, lidt mere konkret, hvad er argumenterne så for at inkorporere rettighederne fremført i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, i Danmarks Riges Grundlov? Indledningsvis kan man sige, at vores Grundlov beskytter borgerne mod, formulerer nogle krav til, og binder magthaverne i landet. Det gælder både den lovgivende, udøvende og dømmende magt, der alle er underlagt paragraffer i Grundloven. Dette Grundlovssikrede værn mod magthaverne sørger dermed for at der i samfundet eksisterer nogle fælles værdier, som såvel befolkningen, som regeringen og Folketinget må leve efter. Dermed kan man formulere spørgsmålet om hvorvidt Menneskerettighedskonventionen skal inkluderes i Grundloven, således: Skal Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikler, ligesom den allerede eksisterende del af Grundloven, sætte grænser for hvad den lovgivende og udøvende magt har beføjelse til at bestemme? Vil en sådan integration give den enkelte borger en større garanti for at hans menneskerettigheder bliver opfyldt?

Der er argumenter både for og imod en sådan fusion af Danmarks Grundlov og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Der er dem der frygter, at domstolene ville få for meget magt i forhold til Folketinget, hvis Menneskerettighedskonventionen blev en del af Danmarks Grundlov. Det er sandt at Højesteret ville få større indflydelse på de love der bliver vedtaget, for Grundloven er som udgangspunkt, og lidt groft sagt, det eneste Folketinget *skal* respektere under udarbejdelsen og vedtagelsen af en lov. Så jo flere rettigheder, der står opført i Grundloven, jo flere restriktioner påføres politikerne af Grundloven og dennes forvaltere – Højesteret. Men som svar på spørgsmålet, om hvorvidt vi stoler nok på domstolene til at forøge deres indflydelse i forhold til den lovgivende magt, kan man bemærke at det ligeledes er naivt at have ubetinget tiltro til politikernes arbejde – for processerne i Folketingssalen er lige så meget et spil om magt, som det er en forvaltning af landet. Og den eneste garanti for at landet ledes af fornuftige, og

langsigtede orienterede beslutningstagere, ligger hos vælgerne, der før er blevet ført bag lyset af, på overfladen, fornuftige udspil, der på længere sigt dog viser sig at være uansvarlige.

Desuden er der dem, der ser den noget omfattende proces, en Grundlovsændring påkræver, som fuldstændig unødvendig, eftersom Den Europæiske Menneskerettighedskonvention har været dansk lov siden 1992. Der er flere argumenter imod et sådant synspunkt. For det første er det en unødigt forvirring at man skal lede efter sine civile rettigheder flere steder. Det skader individets chancer for at holde styr på hvilke rettigheder vedkommende har, og dermed skader det personens muligheder for at sige fra, i tilfælde af overtrædelser. Aage Frandsen (MF for SF) er også inde på dette argument, i sin kronik indsendt til Politiken – *”Det er noget rod, at man skal lede i menneskerettighedskonventioner og vedtagelser m.v. i EU-regi for at finde ud af hvilke menneskerettigheder borgerne har”*. Udover denne grund, er der markant forskel på dansk lov og dansk grundlov. Hvis man, gennem den langvarige proces en Grundlovsændring er, gjorde de i Menneskerettighedskonventionen fremførte artikler, til del af den danske Grundlov, ville det kræve samme omfattende procedure at afskaffe dem igen, hvilket vil fungere som værn mod fremtidige knap så demokratiske regeringer. Dét kan i dagens Danmark virke bizart at det skulle være nødvendigt, eftersom vi lever i så nutidigt og demokratisk et samfund, at overtrædelser af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention aldrig ville kunne finde sted.

Eller hvad?

Netop det spørgsmål har de seneste år været debatteret heftigt i såvel Folketingssalen, som i medierne og spisestuerne. Et af de seneste eksempler på omdiskuterede emner, er sagen om de afviste irakiske asylansøgere, der søgte tilflugt i Brorsonskirken på Nørrebro i København. Det er en kompleks sag, og der er stadig jurister der arbejder på at undersøge, hvor legitim regeringens beslutning om hjemsendelse var, men vi skal ikke ud i en diskussion om sagen her. Men *hvis* de var udsat for forfølgelse, og i umiddelbar fare i Irak, var det i strid med FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder, at sende dem tilbage til Irak. Jf. dette dokumentets artikel 14, stk. 1, har *”Enhver ret til i andre lande at søge og få tilstået asyl mod forfølgelse”*. Og det er ikke et enestående eksempel. Fx er 24-årsreglen blevet kritiseret for at stride imod Verdenserklæringens Artikel 16, og den vidt debatterede lømmelpakke, for at overskride både Verdenserklæringens Artikel 9 og 20, samt Menneskerettigheds-konventionens Artikel 5. Man kan også nævne tuneserloven, terrorlovgivningen og en sag fra 2006, hvor Menneskerettighedsdomstolen i Strasbourg faktisk erkendte Danmark skyldig i brud på Menneskerettighedskonventionens Artikel 6, i en sag om for lang behandling af en erstatningssag. Problemet ved disse sager er at det ofte er svært at afkode en entydig juridisk betydning af de fremførte menneskerettigheder i de forskellige dokumenter. Det er her

naturret – som er hele grundlaget for menneskerettighederne, det synspunkt at alle mennesker fra fødslen er født lige, og dermed har de samme *basale, fundamentale* rettigheder – støder sammen med *retspositivismen*, der tager udgangspunkt i en adskillelse af ret og moral, og i at der kun kan dømmes efter, i den konkrete sag gældende, lovgivning. Konflikten mellem disse to forskellige opfattelser af ret kan bl.a. være et problem, når en dommer skal tage stilling til både en naturretslig og en retspositivistisk lov – fx hvis han tolker en menneskerettighedsartikel som uforenelig med en, i situationen gældende, paragraf i Straffeloven.

Men disse nye lovgivninger er ikke de eneste der strider imod de internationalt anerkendte menneskerettigheder. Flere af paragrafferne i Grundloven selv, er direkte modstridende med FN's Verdenserklæring, og kan dermed skabe et potentielt dilemma for højesteretsdommere. Et godt eksempel på en Grundlovsparagraf, der er i (potentiell) konflikt med en af FN's Menneskerettigheder, er § 29: "(...) *Det bestemmes ved lov, i hvilket omfang straf og understøttelse, der i lovgivningen betragtes som fattighjælp, medfører tab af valgret*". Den muliggør en fremtidig lovændring der kan fratage tidligere straffede, og modtagere af overførselsindkomster, deres valgret. Det virker absurd, men er det virkelig så urealistisk? Og hvis en fremtidig regering gør brug af denne del af Grundlovens § 29, vil det stride imod Verdenserklæringens Artikel 21, stk. 1. "*Enhver har ret til at deltage i sit lands styre enten direkte eller gennem frit valgte repræsentanter*". I mine øjne, er muligheden, for så udemokratisk en lovændring, som den der ligger i Grundlovens § 29, en tikkende bombe, monteret under det moderne demokratis fundament. Hvis man fratager tidligere straffede, eller modtagere af overførselsindkomster, deres valgret, vil vi abrupt bombe os selv 2.500 år tilbage, til demokratiets vugge i Grækenland, hvor kun mænd med en høj indkomst, og en alder på 30 år eller derover, kunne stemme. Udover at være et meget begrænset demokrati, praktiserede det antikke Grækenland, også meget begrænsede *borgerrettigheder*, sammenholdt med hvad vi har i dag. Her var det en mindre del af bystaternes befolkning der var berettiget til civile rettigheder, da slaver som bekendt ikke havde adgang til disse værn. Mogens Herman Hansen er også inde på dette, i teksten "*Det Athenske demokrati*" hvor han drager paralleller mellem deres demokrati og rettigheder, ligesom man i de fleste lande, kan drage den slags parallel den dag i dag.

De menneskerettigheder som FN vedtog i deres Verdenserklæring om Menneskerettigheder, er formuleret som *universelle*, dvs. gældende for alle mennesker, uanset nationalitet, religion, hudfarve, køn osv. Men siden da er det blevet diskuteret, hvorvidt de nu også er det. De folk der, i den dertil nedsatte FN-kommission, skrev den oprindelige Verdenserklæring om Menneskerettigheder, var alle mere eller mindre vestligt orienterede, og alle på nær Eleanor Roosevelt havde studeret i USA. Erklæringen bærer også præg deraf. Hele idéen med menneskerettigheder er at beskytte individet, og individets rettigheder, og det er generelt en vestlig tankegang. I den asiatiske og muslimske del af verden er der et større fokus på samfundet, fællesskabet og familien, og selvom de ikke forkaster Verdenserklæringens menneskerettigheder, erkender de at der er noget der prioriteres højere – fx har OIC udtalt at de anerkender FN's menneskerettigheder, så længe de ikke strider mod den gældende sharia-lovgivning, der i så fald vægtes højest. Som Marcus Rubin formulerer det, i sin tekst: *"Kritikken varierer, men det grundlæggende argument, der er blevet fremført fra mange sider, er, at menneskerettighederne i deres nuværende form er en vestlig opfindelse, og en udspekuleret måde at udbrede vestlige værdier på"*. Jeg synes ikke at man uden videre skal forkaste den kritik, det fokus der er på individet i den vestlige verden er blevet direkte overført på Verdenserklæringen, og den følgende Menneskerettighedskonvention. Men samtidig ser jeg, som vestligt præget og orienteret individ, dette fokus på den enkeltes rettigheder frem for fællesskabets værdier, som det 'rigtige', og det er derfor svært for mig at rette en kritik mod Verdenserklæringens artikler, for at være *for* vestlige. Som jeg ser det, er det fokus der i bl.a. mange muslimske og asiatiske lande, er på samfundet og fællesskabet, meget lig det vi har haft i Europa i mange hundrede år, indtil det senmoderne samfund, og det dermed følgende fokus på individet, for alvor brød igennem. Jeg ser derfor de kulturelle forskelle som en tidsmæssig udvikling, og jeg er sikker på at den udvikling hen imod de vestlige værdier, der allerede nu er i gang, især i Asien, vil medføre et globalt samfund der accepterer de, i Verdenserklæringen og Menneskerettighedskonventionen angivne, civile rettigheder. Vi ser allerede den udvikling, hvilket også påpeges i Marc Rubins tekst, hvor han fortæller om *ijtihad*, liberale muslimers nye, og mindre bogstavelige fortolkning af koranen.

Bør vi så inkludere Den Europæiske Menneskerettighedskonvention i Danmarks Grundlov? Nogle af kritikerne har fat i enkelte gode argumenter for at lade være, og opretholde status quo. Men jeg ser den nuværende Grundlov som forældet, og med et desperat behov for en reformation, hvis den skal

repræsentere danskerne og det danske samfund anno 2010. Det vil styrke den enkeltes politiske, borgerlige, retslige og økonomiske rettigheder i landet, og derved også fungere som værn mod politikere og love, der truer samfundet, dets indbyggere, og disse indbyggers civile menneskerettigheder.

Jeppe Vierø

1.t

Rosborg Gymnasium & HF

Marts 2010

Antal enheder: 11.992